

Nieuwsbrief nr. 2 herfst 2023

Sinds onze vorige nieuwsbrief is er bij de Stichting Almens Crypte weer heel wat gebeurd. Veel activiteiten spelen zich af achter de schermen, maar soms treden we ook naar buiten. Zo ontwierp Hendri Verveda nevenstaand logo.

publiciteit

Deze nieuwsbrief ligt op de Almense kerstmarkt van 10 december in ons standje. Daar hoopt het bestuur ook vragen van bezoekers te beantwoorden en steun te krijgen voor ons streven om de grafkelder onder de kerk te conserveren, om onderzoek naar de mummies te laten doen en om de resultaten daarvan bekend te maken aan het publiek. Onze adviseur, onderzoeker en fysisch archeoloog Norbert Eeltink van Aestimatica uit Hengelo hield lezingen in Leiden, Eibergen en Almen en publiceerde een bijdrage in het tijdschrift van de Historische Vereniging De Elf Marken. Verder vernieuwden we onze website en breidden we de aanvankelijk summiere informatie uit.

website en codes

Om voor overheidssubsidies in aanmerking te komen, moeten we een website hebben, die ANBI-proof zijn. Met het oog daarop heeft het bestuur een standpunt bepaald ten aanzien van diversiteit en inclusie (kort gezegd: niet alleen oude witte mannen in het bestuur), fair practice (kort gezegd: duurzame middelen gebruiken, geen verspilling) en good governance (kort gezegd: verantwoorde omgang met ons toevertrouwde gelden, openbare verantwoording afleggen en geen belangenverstrengeling). Meer hierover is natuurlijk te vinden op de website almenscrypte.nl

de grafkelder

Eerste verkennend onderzoek heeft uitgewezen dat de crypte een uniek en qua inhoud cultuurhistorisch hoogwaardig complex is, maar qua vorm aangetast door de tand des tijds. Intussen worden ook voorbereidingen getroffen voor een waarderingsonderzoek: daarin zal worden beschreven wat de huidige staat van de crypte is, waar deze – onder andere bouwkundig – onderhoud nodig heeft en wat er nodig is voor restauratie: van het keldergewelf (een in 1967 aangebracht en met beton gedicht gat, waardoor omringende stenen loslaten), van de lijkkasten (houtworm !) en van de mummies zelf. Intussen probeert de stichting het geld voor dit onderzoek bijeen te brengen via subsidie, fondsen en/of giften.

hulp

Intussen is niet alleen deze nieuwsbrief voor propaganda bestemd, maar ook de flyers die we lieten drukken. Voor het onderwerp public relations is het bestuur nog steeds op zoek naar een bestuurslid met kennis van zaken. Het bestuur staat er gelukkig niet alleen voor, want het heeft Norbert Eeltink voornoemd als deskundig adviseur, er is een adviesraad (voorheen comité van aanbeveling) met deskundigen op deelgebieden en – heel belangrijk – diverse sponsors en donateurs, niet alleen uit Almen (zoals de ondernemersvereniging die ons de opbrengst van een verloting onder haar leden schonk) maar ook van heinde en ver.

vogeltje

Voor 2024 staat als eerste activiteit een symposium met kleine expositie in museum Staal op het programma, waar deskundigen zullen spreken en hopelijk de burgemeester het gemummificeerde vogeltje zal onthullen, dat bij het laatste onderzoek in de grafkelder werd aangetroffen: de kelder doet nog steeds zijn werk !

De mummies van Almen, een onderzoeksproject

In mijn hoedanigheid van conservator in het Natuurhistorisch Museum van Maastricht organiseerde ik in 2000 een expositie over natuurlijke mummificatie bij mens en dier. Aanleiding was dat ik, tijdens talloze excursies naar de onderaardse gangenstelsels van de Soissonais (Picardië), met als doel de winterslapende vleermuizen te bestuderen, regelmatig dierenmummies tegenkwam. Vooral in de tochtige ingangspartijen van deze 'grotten' mummificeerden allerlei soorten zoogdieren heel gemakkelijk, voornamelijk door snelle uitdroging. De daar door mij als bijvangst verzamelde dierenmummies vormden de kern van de museumexpositie. Dierenmummies genoeg dus, maar hoe aan een paar mensenmummies voor een expositie te komen?

Op mijn zoektocht door Nederland vond ik het Westfries Museum in Hoorn en de Pieterskerk in Leiden bereid mij te helpen. Bij de eerste leende ik de verdwaalde Groenlandse kanovaarder die eind achttiende eeuw de haven van Hoorn zou zijn binnengedreven, door zout, zon en wind volledig gemummificeerd. Bij de tweede mocht ik Kees Kist, koosnaam voor een onder de houten vloer van de Pieterskerk aangetroffen mummie van een man op leeftijd, meenemen. Kees moet daar al rond 1800 gemummificeerd zijn maar we weten niet méér dan dat het een man op leeftijd én een fervent pijproker was. Dat laatste was zichtbaar door een extreme tandslijtage op één plek in zijn gebit.

Door deze zoektocht naar mensenmummies ontdekte ik ook andere Nederlandse mummieplaatsen, waaronder Almen. Op Wieuwerd in Friesland na bleken deze locaties nagenoeg onbekend te zijn en was er ook bijna geen literatuur over te vinden. Mijn nieuwsgierigheid leidde mij vervolgens naar uiteindelijk een tiental locaties in Nederland met voorbeelden van natuurlijke mummificatie bij de mens. De meeste daarvan waren crypten waarin van de 17e tot de 19e eeuw leden van de protestantse adel waren bijgezet. Intussen wist ik meer van andere locaties dan van Almen, hetgeen mij opnieuw naar Almen dreef in de hoop om meer te weten te komen.

Mijn bijdrage daar zal zijn het aanleveren van de cultuurhistorische context. Waar kijken we hier naar? Waarom conserveerden de kisten en hun inhoud? Was het vooraf de bedoeling? En zo ja, waarom? Had het te maken met de religieuze overtuiging van de adellijke families? Met de idee van de vleselijke wederopstanding op de laatste aller dagen? Was hier een lutherse gewoonte overgewaaid uit Duitsland? En hoe verhoudt die zich tot de Almense kerkgemeenschap, in voorbije eeuwen toch dominant nederduits gereformeerd? Was de crypte misschien niet van de kerk? Over verschillende van deze vragen zijn, mede door vergelijking met andere locaties, al wel ideeën gevormd. Opmerkelijk is dat in Nederland niet eerder aandacht was voor het verhaal achter deze adellijke mummies. Voor de antwoorden op de vele vragen zal ook het fysieke onderzoek van mummies en crypte waarschijnlijk van groot belang zijn. Wat vertellen ons de kistvormen, de kleding, het microklimaat en de constructie van de kelder? Dat de mummificatie waarschijnlijk geen toeval was blijkt bijvoorbeeld uit de in dergelijke kisten aangetroffen desinfecterende kruiden en harsrijke houtspaanders. Wie goed kijkt ziet dat de vloerhoogte van de kelders die van het oorspronkelijke maaiveld is, niet direct zichtbaar door de ligging in de kerkterp. Waardoor men droge voeten hield en dus droge kelders. Met uitgekiende ventilatieopeningen werden het drogende kelders. In de droge koelte waren de groeikansen voor schimmels en bacteriën zo beperkt dat de conservering het kon winnen van de ontbinding. Een mager lichaam was daarbij in het voordeel.

Allemaal interessant maar wat ons toch het meest raakt is dat de mummies ooit levende mensen waren met gedachten, gevoelens en overtuigingen. Waarom deden ze wat ze deden? En wat doet dat met ons, een paar eeuwen later? Na het toekomstig wetenschappelijk onderzoek zal ook de vraag beantwoord moeten worden hoe wij ons willen verhouden tot de mummies in de crypte. Zien we ze als objecten of meer als gestold menselijk leven?